

جشنواره فیلم رشد، هدیه‌ای گران‌بها
که از پس نیم‌قرن تجربه به ما رسیده است

فراز و نشیب‌های ۵۲ سال رشد!

احسان سالمی

از اساس ماهیتی آموزشی داشت و محتوای آن از فضای پُر از ابتدال غالب در سینمای قبل از انقلاب اسلامی به دور بود، برگزاری آن در سال‌های بعد از انقلاب اسلامی، با مشکل خاصی روبرو نبود. به همین دلیل، در سال ۱۳۶۴، پانزدهمین دوره و نخستین دوره برگزاری آن پس از پیروزی انقلاب اسلامی، با نام «جشنواره بین‌المللی فیلم‌های آموزشی و تربیتی»، با شرکت بیست‌و یک کشور، هم‌زمان با هفته معلم، از ۱۲ تا ۱۹ اردیبهشت‌ماه در محل موزه هنرهای معاصر تهران برگزار شد.

از دوره بیستم برگزاری این رویداد فرهنگی هنری، نام جشنواره به نام کنونی آن، یعنی «جشنواره بین‌المللی فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی رشد» تغییر کرد و همچنان نیز با همین نام عنوان به فعالیت خود ادامه می‌دهد.

کتاب، نماد بصری رشد

هر جشنواره‌ای در میان مخاطبان با یک هویت بصری شناخته می‌شود. اگر «نخل طلا» نماد جشنواره فیلم کن، «سیمرغ» نماد جشنواره فیلم فجر و «پروانه زرین» نماد جشنواره بین‌المللی فیلم کودک هستند، جشنواره بین‌المللی فیلم رشد نیز هویت بصری خود را دارد؛ هویتی که البته در طول زمان دستخوش تغییراتی شد. در ابتدا برای اهدای جوایزی با مشخصات خاص، نشانه‌ای طراحی و ارائه شد که در طول زمان به‌عنوان نشانه سازمان

جشنواره‌ای که این روزها پنجاه‌ودومین دوره آن آماده برگزاری می‌شود، در ابتدا «فستیوال بین‌المللی فیلم‌های آموزنده» نام داشت؛ رویدادی که قدیمی‌ترین جشنواره فیلم ایرانی به شمار می‌آید که هنوز برگزاری آن ادامه دارد. از این نظر، جشنواره رشد را باید پیشکسوت جشنواره‌های فیلم در ایران دانست؛ رویدادی که کوهی از تجربه‌های گوناگون در سال‌های پیش و پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی پشتوانه برگزاری آن است.

جشنواره‌ای که سال به سال رشد کرد

اداره فعالیت‌های سمعی و بصری وزارت آموزش و پرورش در سال ۱۳۴۲ به ابتکاری جالب توجه در حوزه فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی دست زد. این ابتکار تازه، راه‌اندازی یک فستیوال بین‌المللی بود؛ جشنواره‌ای که در ابتدا «جشنواره بین‌المللی فیلم‌های آموزنده» نام گرفت، اما پس از پنج دوره برگزاری، واژه «جشنواره» برای نخستین بار به‌جای عبارت غیرایرانی «جشنواره» در کنار نام این رویداد بین‌المللی قرار گرفت تا جشنواره از دوره ششم به‌طور رسمی به «جشنواره بین‌المللی فیلم‌های آموزشی» تغییر نام یابد و تا سال ۱۳۵۷ برگزار شود.

وقوع انقلاب اسلامی در ایران و تغییر ساختارهای حکمرانی در کشور باعث شد برگزاری این رویداد هنری، همچون برخی دیگر از رویدادهای فرهنگی و هنری دیگر، مدتی متوقف شود. البته با توجه به اینکه این جشنواره

پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و سپس با تغییراتی چند توسط انتشارات مدرسه هویت کاربردی پیدا کرد. نشانه‌ای که با «کتاب»، به‌عنوان مهم‌ترین نماد آموزش و پرورش، گره خورده است.

البته از دوره سی‌ام برگزاری این رویداد به بعد، طرح‌های متفاوتی برای نشانه جایزه جشنواره طراحی و ارائه شدند که در نهایت هر ساله با کمی تغییر، در قالب جایزه‌های زرین، سیمین و برنز، به برگزیدگان آن دوره از جشنواره بین‌المللی فیلم رشد اهدا می‌شود.

علم، آموزش و تربیت؛ سه محور اصلی رشد

جشنواره فیلم رشد از همان ابتدا با یک هدف متعالی پایه‌گذاری شد. گردآوری و ارائه آخرین تولیدات آموزشی و یافتن راه‌های جدید برای پرورش و آموزش کودکان و نوجوانان ایران‌زمین، همان هدفی بود که باعث شد جشنواره فیلم رشد یا همان جشنواره فیلم‌های آموزنده

راه‌اندازی شود.

با وجود اینکه جشنواره در دوره‌های گوناگون، با توجه به سیاست‌گذاری‌های متفاوت، شاهد حضور آثاری در گونه (ژانر)‌ها و موضوعات متنوع بود، اما آنچه همیشه محور اصلی این جشنواره باقی ماند، توجه به سه حوزه «علم»، «آموزش» و «تربیت» بود و همیشه آثاری که مضمون‌هایی مرتبط با این سه محور اساسی را در بر داشتند، در اولویت نمایش در این رویداد قرار داشتند.

به عبارت بهتر، اگر بخواهیم هدف جشنواره بین‌المللی فیلم‌های آموزشی تربیتی رشد را در چند جمله کوتاه توصیف کنیم، «ایجاد نوآوری، خلاقیت، بالابردن سطح کیفی فیلم‌های آموزشی، فرهنگی، تربیتی و اجتماعی و ایجاد فرصت و انگیزه برای فیلم‌سازان، کارگردانان، نویسندگان و هنرمندان در زمینه تولید فیلم‌های آموزشی، فرهنگی، تربیتی و اجتماعی در توسعه آموزش و فرهنگ مدرسه» مهم‌ترین هدف این رویداد فرهنگی اجتماعی به شمار می‌آیند.

خود می‌توانند مخاطبان این جشنواره باشند. اگر در بیست‌وپنج دوره ابتدایی این رویداد، جشنواره بین‌المللی فیلم رشد صرفاً بر نمایش آثارش برای مخاطبان تهرانی متمرکز بود، از دوره بیست‌وپنجم، علاوه بر تهران، در مراکز استان‌ها و شهرهای دیگر هم شاهد برگزاری این رویداد بودیم.

همچنین، از دوره سی‌وسوم تا سی‌وپنجم این رویداد به ترتیب در شهرهای کرمان، یزد و خراسان رضوی برگزار شدند تا سیاست عدالت آموزشی و فرصت برابر استفاده از محتوای آموزشی و تربیتی عرضه‌شده در این جشنواره به شکلی عادلانه‌تر در اختیار عموم مخاطبان این جشنواره بین‌المللی قرار گیرد.

رقابت هنرمندان با دانش‌آموزان و معلمان فیلم‌ساز

یکی از ویژگی‌های منحصر به فرد و جالب توجه جشنواره بین‌المللی فیلم رشد، حضور دانش‌آموزان در قامت فیلم‌ساز است. اتفاقی که شاید در سایر جشنواره‌های فیلم نیز به وقوع بپیوندد، اما به شکل نظام‌مند و مبتنی بر چارچوبی مشخص نباشد. این موضوع ثمره تلاش‌هایی بود که در سی‌وسومین دوره این رویداد به وقوع پیوست تا آثار دانش‌آموزان فیلم‌ساز نیز در بخش مسابقه جشنواره حضور یابند. اما مگر می‌شود دانش‌آموزان آینده‌ساز این مرزوبوم دست به دوربین شوند و به سراغ فیلم‌سازی بروند، ولی از معلمان فیلم‌ساز در این رویداد اثری نباشد؛ معلمانی که بسیاری از آن‌ها از منظر نگاه هنری و خلاقیت‌های ذاتی دست کمی از هنرمندان شاخص سینمای ایران ندارند. از این‌رو، فراهم کردن فرصتی برای درخشیدن این افراد، اتفاق مهمی است که نباید از کنار آن به‌راحتی گذشت. «معلمان فیلم‌ساز» نیز از دوره سی‌وششم جشنواره فیلم رشد فرصت حضور در جشنواره و داوری آثارشان را پیدا کردند. البته «دانش‌جو معلمان فیلم‌ساز» هم در زمره همین گروه قرار دارند که در این جشنواره فرصتی برای ارائه دیدگاه‌های خود در ارتباط با مسائل تربیتی و آموزشی در قالب آثار نمایشی و مستند پیدا کردند.

یک تیر و دو نشان به سبک رشد

جشنواره فیلم «رشد» کارکردی دوگانه دارد؛ این رویداد در عین آنکه می‌تواند با عنصر سینما به ارتقای آموزش و امور تربیتی در کشور کمک کند،

دانش در آینه تصویر

شعارها همچون تابلوهای راهنمایی و رانندگی هستند که مخاطبان را نسبت به مسیر پیش رو هوشیار می‌کنند. آنچه در ارتباط با انتخاب شعار جشنواره بین‌المللی فیلم رشد نیز به وقوع پیوست و تا به امروز نیز ادامه پیدا کرده است، انتخاب شعاری مناسب برای نصب‌العین قرار گرفتن در مسیر فعالیت‌های این جشنواره است.

«دانش در آینه تصویر» شعاری بود که در میانه راه فعالیت این جشنواره انتخاب شد؛ اما همچنان راهنمای اصلی برای ادامه راه جشنواره است؛ شعاری در راستای تحقق عدالت آموزشی برای همه دانش‌آموزان ایرانی در سراسر کشور که به‌نوبه

از فیلم داستانی و مستند تا وب‌سری و فیلم‌نامه

جشنواره بین‌المللی فیلم رشد در زمره جشنواره‌های جامع موضوعی فیلم قرار می‌گیرد. از این نظر محدودیتی در زمینه قالب آثار ارائه‌شده به جشنواره وجود ندارد. به همین خاطر، در این دوره از جشنواره، علاوه بر فیلم‌های کوتاه و بلند با محور داستانی، آثار سینمای مستند و پویانمایی نیز در جشنواره حضور خواهند داشت.

نکته اینجاست که علاوه بر قالب‌های مذکور، فیلم‌نامه‌های مرتبط با فضای تربیت و آموزش و علم نیز می‌توانند در این رویداد حضور داشته باشند و بخشی ویژه برای خود دارند. در کنار آن، بخش «وب‌سری» نیز از دیگر بخش‌های این جشنواره است. «وب‌سری» شامل یک مجموعه اینترنتی است که به شکل چندقسمتی (اپیزودیک) تولید و در بستر اینترنت منتشر می‌شود.

تنوع قالبی جشنواره بین‌المللی فیلم رشد کمک می‌کند آثاری از گونه‌ها و موضوعات متفاوت فرصت حضور در این جشنواره را داشته باشند. در واقع، این تنوع قالبی بر ضریب جامعیت جشنواره می‌افزاید و دامنه مخاطبان جشنواره را گسترش می‌دهد.

اتفاقات ویژه رشد پنجاه‌ودوم

«این دوره از جشنواره به فیلم‌های دارای طراحی آموزشی هدفمند و کاربردی، با بیانی خلاقانه و اثربخش برای پشتیبانی از نظام تعلیم و تربیت و برنامه درسی ملی، به‌طور ویژه، توجه خواهد داشت.» این موضوع سرفصلی است که در فراخوان جشنواره پنجاه‌ودوم فیلم رشد به شکلی مجزا ارائه شده است؛ موضوعی که می‌توان آن را یکی از اتفاقات ویژه این دوره دانست؛ اتفاقی در راستای پشتیبانی از نظام تعلیم و تربیت کشور، با استفاده از بستر هنر و ظرفیت‌های بالای آن که زمینه‌ساز پویایی این حوزه خواهد شد.

اما دیگر اتفاق مهم این دوره را باید افزودن سه جایزه ویژه به جشنواره دانست؛ جوایزی که قرار است به آثاری در موضوعات «مدرسه، مبدأ پیشرفت اسلامی ایرانی و الهام‌بخش جهان اسلام» اهدا شود. در کنار آن، «نشان ویژه معلم» دیگر جایزه ویژه این دوره از جشنواره است. همچنین، «نشان ویژه ایثار و از خودگذشتگی (شهید علی لندی)» نیز از دیگر جوایز ویژه دوره پنجاه‌ودوم جشنواره بین‌المللی فیلم رشد است.

فرصتی است برای آنکه فیلم‌سازانی دغدغه‌مند کشف و تربیت شوند. در واقع سرمایه اصلی این جشنواره، دانش‌آموزان و معلمان آن‌ها هستند. به تعبیر دقیق‌تر، همان گروهی که مخاطبان اصلی آثار جشنواره هستند، خودشان بهترین تولیدکنندگان آثار جشنواره نیز به شمار می‌آیند؛ جشنواره‌ای که اگر کارکرد آن به‌درستی درک شود، در حوزه سینمایی و در قدم اول می‌تواند سینمای کودک و نوجوان را در کشور ارتقا دهد؛ عرصه‌ای که متأسفانه در سال‌های اخیر به دلیل مشکلات مالی در جامعه ایرانی و البته کاهش حضور فیلم‌سازان در حوزه تولید آثار کودک، در زمینه‌های کمی و کیفی با افت شدیدی روبه‌رو شده است. جشنواره رشد در کنار این موضوع می‌تواند زمینه‌ساز رشد سینمای حرفه‌ای نیز باشد، چرا که بسیاری از استعدادهای هنری کشور، به‌ویژه در عرصه بازیگری و کارگردانی، از همان دوره جوانی و از مسیر تولیدات غیرحرفه‌ای و نیمه‌حرفه‌ای کشف شده و در ادامه به جرگه فیلم‌سازان حرفه‌ای و صاحب سبک سینمای ایران افزوده شده‌اند.

جشنواره پنجاه‌ودوم با چه اهدافی برگزار می‌شود؟

پنجاه‌ودومین دوره جشنواره فیلم رشد حالا در شرایطی قرار است کارش را آغاز کند که شورای سیاست‌گذاری این دوره، با تأکید بر توجه ویژه به مدرسه و فرایندهای آموزشی و تربیتی آن، به‌عنوان نهاد مهم تمدن‌ساز و تربیت‌کننده نسل آینده برای حل مسائل کشور، «شناسایی و معرفی برترین تولیدات علمی، آموزشی و تربیتی در عرصه فیلم و سینما»، «پشتیبانی هنری و تربیتی از جریان رسمی تربیت و یادگیری»، «ایجاد زمینه و بستری بر پایه عدالت برای رشد و بالندگی ظرفیت هنری تربیتی معلمان و دانش‌آموزان فیلم‌ساز» و «گسترش نوآوری، خلاقیت و ارتقای سطح کیفی فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی» را اهداف اساسی این دوره از جشنواره اعلام کرده است؛ اهدافی که همگی ذیل همان سه محور اصلی «علم»، «آموزش» و «تربیت» قرار می‌گیرند. در فراخوان این دوره «اهداف عملیاتی و راهکارهای کلان سند تحول بنیادین آموزش و پرورش» به‌عنوان منبع الهام‌بخش مناسبی برای دستیابی فیلم‌سازان علاقه‌مند برای حضور در این رویداد بین‌المللی به ایده‌های ناب، جذاب و بدیع معرفی شده است.